

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת חיי שרה תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 458

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

סגלה לזיווג הגון

עניית אמן היא מצוה החביבה מאד לפני הקדוש ברוך הוא. אין פלא אפוא שלשמה נקשרו סגלות פה רבות. בכל פעם אני נרגש מחדש לקבל מכתבים שבהם אנשים מעידים על ישועות שונות שזכו להן בזכות התחזקותם בעניית אמן.

לפני כעשר שנים, בשנים הראשונות לפעילות 'בני אמונים', קבלתי מכתב שתכנו רגש אותי מאד וחרוט בזכרוני עד עצם היום הזה. המכתב נשלח אלינו מבחור יקר שזכה להקים בית נאמן בישראל לאחר תקופת המתנה של כמה שנים, וזה היה תכנו:

"ממש לאחרונה, לאחר שנות המתנה ארוכות, זכיתי בחסדי ה' להקים בית בישראל. עבדה ברורה היא שהשדוך קם ונהיה כשלושה חודשים לאחר שקבלתי על עצמי לברך מדי בקר ברכות השחר בכתובות. בשל כך חש אני כלפיהם חוב עמוק של הכרת הטוב, ועל כן בהזדמנות הראשונה שיכלתי ישבתי לכתב לכם מכתב תודה.

הסבה שאני תולה את ישועתי בקבלה זו אינה נובעת רק מהרגשת הלב. קבלתי לכה הספקמה ברורה מאחד מחשובי הרבנים בדורנו, אשר אשר את תחושותי, ואף הוסיף ונתן לי סימן ורמז על כך: על יצירת האשה נאמר בתורה (בראשית ב יח): 'לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו'; ראשי התבות 'אעשה... עזר כנגדו' הם בגימטריה 91, בדיוק בגימטריה של 'אמן', ונתן ללמד מכה שהקפדה על עניית אמן מזכה את האדם ב'עזר כנגדו'.

לא לחנם בחרתי להזכיר סגלה זו דוקא בפרשתנו.

בפרשתנו מתארת התורה את שליחותו של אליעזר עבד אברהם, למצא אשה ליצחק אבינו. וכבר מצאנו הרבה בספרי הקדמונים שלמדו מפרשת שליחות זו יסודות רבים בעניני שדוכים. מסתבר שאף העבדה שהקפדה על עניית אמן היא סגלה למציאת זיווג הגון נרמזה בה:

התורה מספרת כי כששאל אליעזר את אברהם (כד ה): "אולי לא תאבה האשה ללכת אחר", השיב לו: "ה' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי... הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם"; נבחנו בדבר נפלא: בדברי הברכה של אברהם אבינו: "הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת", ראשי התבות הם בגימטריה 'אמן'.

ורמז נוסף לסיים: בפיט 'איש חסיד היה' למוצאי שבת, אנו מזמרים ומבקשים: 'בורא עולם בקנן השלם זה הבנו'. ראשי התבות: 'בורא עולם בקנן השלם זה הבנו' עולים לגימטריה 'אמן'. בנוסף, סופי התבות: 'בורא עולם בקנן' הם ממש תבת 'אמן'; הרי לנו רמז כפול שהמקפיד על עניית אמן יזכה להקים בית נאמן בישראל.

מסתבר שעניית אמן שפותחת שערים פה רבים, כפי שדרשו חכמים (שבת קיט ב) ממאמר הנביא (ישעיה כב ב): "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים" - "אל תקרי שמר אמונים" אלא 'שומרים אמן', מסגלת אף לפתיחת שיערי הזיווג הטוב.

בברכת "השלם זה הבנו" בקרוב,

שבת שלום,

צ'ר צ'ר צ'ר ממונים

להתפלל ברחמים ובתחנונים

"ואבא היום אל העין ואמר ה' אלקי אדני אברהם אם ישך נא מצליח דרכי אשר אנכי הלך עליה" (כד מב)

דרש רבי שלמה יום טוב פולק אב"ד לנדסברג-ברוקלין:

כאשר מתאר אליעזר את קורותיו בפני משפחתו של רבקה, מדגיש הוא שלא התעקש בבקשתו ותפלתו שה' יצליח דרכו ומציא לו את זוגו של יצחק, אלא בקש בדרך רחמים ותחנונים: "אם ישך נא מצליח דרכי", וכפי שתרגם אונקלוס: "אם אית פנו רעוא קדמך לאצליח ארחי" [אם ישך נא רצון לפניך להצליח דרכי].

והרי הדברים תואמים ליסוד שיסד רבי נחמן מברסלב בעבודת התפלה (לקוטי מוה"ר ח"א אות קצו): "אסור לאדם לעמוד עצמו על דבר, דבר, הינו שאסור להתעקש בתפלתו שהקדוש ברוך הוא יעשה לו דוקא את בקשתו, כי זה הוא כמו לוקח דבר בחזקה, בגולה. רק צריך להתפלל ולהתחנן לפני ה' יתברך ברחמים ובתחנונים, אם יתן ה' יתברך - יתן, ואם לאו - לאו". מוה"ר מוסיף ומפרש שם שזוהי כונת התנא באמרו (אבות ב יג): "אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום". התאר "קבע" משמש גם מלשון גזלה (ראה משלי כב כג): "אל תתעקש בתפלתך שיתנו לך משמים את מבקשתך, שכן בקב הרי אתה פלוקח בכח ובגזלה, אלא התפלל בדרך של רחמים ותחנונים לפני המקום" (שלמי יום טוב).

קללתו של לבן הופכת לברכה

"ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחתנו את היי אלפי רבבה ויריש זרעה את שנאוי" (כד ס)

מונהג ישראל לברך את הפלה בשעת פריסת ההינזמה טרם כניסתה לחפה בברכת: "אחתנו את היי אלפי רבבה" (ראה קצור שו"ע קמו א). והדבר טעון באור - מדוע בברך ברנע פה מרומם דוקא בברכה שיצאה מפיו של לבן?

פרש החתם סופר:

כידוע לרבקה נולדו שני ילדים שהיו נבחינת שני הפכים. הלא הם יעקב ועשו. כשברכה לבן: "אחתנו את היי אלפי רבבה" התכוון לברך את חלק האחרון שיהיה לו בצאצאיה, דהינו את זרע עשו. כדי לסכל את מחשבתו

מברכים אנו את הפלה בעת חפתה בדברי, אולם מהפכים את כונתו באמרו: "אחתנו" - הינו חלק האחרון שלנו - צאצאי יעקב - הוא שיחבר ויהיה "לאלפי רבבה" (תורת משה).

רבקה נמונה מלעבר לפני המתפלל

"ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל" (כד טו)

באר רבי משה ליב ליטש רוזנבוים תלמיד היחם סופר:

המדרש (ב"ר ס טו) מפרש שכשרבקה ראתה את יצחק הרפינה עצמה "מעל הגמל", משום שראתה "שידו שטוחה בתפלה". ויש לפרש שעשתה כן לפי שאמרו חכמים (ברכות כז א) שאסור לעבר לפני המתפלל, לכן הרפינה עצמה רבקה מעל הגמל כדי שלא תעבר לפני יצחק בעודו מתפלל (אמרות ה').

אברהם הפיץ את האמונה בארץ

"ה' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם" (כד ז)

פרש רש"י (ע"פ ספרי האזינו שיג) שהסבה שאמר פאן אברהם: "ה' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי", ולא הזכיר "אלקי השמים ואלקי הארץ" [כדלעיל (פס"ג)], היא לפי שכשנצטוו ללכת מבית אבי עדיו לא היו הנריות מפירות במציאות ה', ולא היה שמו רגיל בארץ.

על פי זאת כתבו בעלי התוספות (ע"ה"ת) לישב את השאלה הידועה, מדוע אין מזכירים "מלך העולם" בברכת 'אבות' הפותחת את תפלת העמידה, אף שאמרו חכמים (ברכות מ ב) כי "כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה" (ראה תוספות שם ד"ה אמרו)?

לדברי רש"י יש לומר שלכך אי אפשר להזכיר "מלך העולם" לפני אמירת "אלקי אברהם", לפי שכשקבל אברהם את ה' פאלקיו, טרם התפרסם שמו בארץ, ולא היה נתון לכנותו "מלך העולם".

הרוקח (סי' סג) מוסיף ומבאר שמשעם זה כך אף כשהודה אליעזר עבד אברהם על מציאת רבקה אמר (הלן פס"כז): "ברוך ה' אלקי אדני אברהם" ולא הזכיר "מלך העולם", לפי שכאמור במקום שאומרים "אלקי אברהם", לא שך להקדים ולהזכיר "מלך העולם".

דוד המלך התגלה במערת המכפלה

מיד לאחר נתינת האשור התחוללה בארמון הסלטאן מהומה. שרי הסלטאן ואנשי סודו לא יכלו לשאת את העבודה שהסלטאן אלץ על ידי אשה יהודיה לעבר על החק העותמני, והם רקחו יחד עמו מזמה. שומר המערה יקבל הוראה, כי מיד לאחר כניסתה של הרבנית למערה, ינעל אחריה את השער ויותרה בתוך המערה למות ברעב ובצמא.

מארמון הסלטאן מהרה הרבנית לנסע לחברון. היא הציתה את האשור הנדיר בפני שומר המקום. השומר שכבר עזרן בפירטי המקרה התיר לה להכנס ומהר לבצע את הוראת הסלטאן במלוואה. בעוד הרבנית עומדת שקועה בתפלה על קברי האבות והאמהות, נעל השומר את הדלת אחריה ומהר להסתלק מן המקום.

לאחר שנקפו השעות, מהרה הרבנית לסיים את תפלתה כדי להספיק לשוב לביתה. גשישה היא אפוא את דרכה במעלה המדרגות החשוכות, אלא שכשהגיעה לשער גלתה לחרדתה כי הוא נעול.

נסתה היא לדפק על השער בכל כוחותיה הדלים, הרימה קולה בבכי וצעקות, אולם נענתה בדממה מחרידת לב. ארכו פמה דקות עד שהבינה כי מלכדת אכזרית נטמנה לה, והיא עומדת לסיים את חייה כאן, במקום הקדוש הזה.

או אז, אורה הרבנית את שארית כחותיה והחלה לזעק לפני ה' בתפלה כי יחוס עליה ויזעיר אותה ממות כה מר. בכתה הרבנית עד אשר עזבה כחותיה, והיא צנחה על הקרקע בעלפון.

ולפתע חשה הרבנית כי מישהו עומד לצדה. היא פקחה עיניה וראתה איש זקן הדור מראה העומד לצדה, אוזן מגולת קלף בידו. הזמן הרגיע אותה ואמר: "בתי, אל תיראי, אני הוא אבי זקנה, דוד מלך ישראל, ואני אעזר לך לצאת מהמקום בשלום. ברם, כיון שהרשע שבקש להמיתך לבטח לא ישתק כשיראה אותך צועדת בריאה ושלמה כאחד האדם, על כן מיד לאחר שאוציאיך עליו לעלות על האניה הראשונה ולשוב לביתך שבקאמינקא."

בדברו הושיט לה דוד המלך את ספר התהלים שאחז בידו כסגולה לשמירה, ותוך כדי דבור מצאה עצמה הרבנית עומדת הרחק מחברון כשספר התהלים אחוז בידיה. היא מהרה לנסע לנמל יפו, ובאניה הקרובה שיצאה אל מעבר לים שבה לביתה לשלום.

יכול היה הספור שלא להזדע לעולם, אלמלא שעה קלה לפני פטירתו של נכדה, הצדיק רבי שמואל מקאמינקא, ספר הוא לסוכביו את הספור המפלא על אודות סבתו הצדקת.

בית שמואל [על מהר"ש מקאמינקא] עמ' מ

אך המגפים הכבדים נשמטו מידיה לרצפה, ולמרה הפלא, פיהם נפתח וגלה את הסוד שהיה טמון בהם - אוצר בלום של מטבעות זהב.

עתה הבינה הרבנית, כי אותו הלך מוזר לא היה כי אם שליח ממרומים כדי לשלח לה את הסכום הנדרש לה כדי לממן את נסיעתה לארץ ישראל, משאת נפשה. ואכן, על אתר מהרה היא לרכש פרטים נסיעה באניה ויצאה אל הדרך המפורכת.

לאחר נסיעה רות טלטולים שכלתה את כל ממונה, הגיעה הרבנית לארץ הקדש בחסר כל. זקוקה היתה היא לפרנסה, וכיון שבשנות מגוריה בקאמינקא היתה רגילה לסייע לילדות עניות בשעת לידתן, החליטה לפרסם את עצמה בארץ כמילדת ממחית. ואכן חסדי ה' עמדו לימינה, ועד מהרה התפרסם שמה כמילדת ממחית ומצליחה ביותר.

והיה היום, ומחצרו של הסלטאן הרשע, מושל ירושלים מטעם הממלכה העותמאנית השלטת, נשלח שליח בהול אל ראשי הקהל בירושלים ובפיו דרישה נחרצת: אשתו של הסלטאן מתיסרת בחבלי לדה המסכנים את חיה, וכיון שאין לו ספק כי בכח בני העם הנבחר לפעל בעבורו ישועה, על כן הוא דורש מאנשי הקהלה היהודית כי ידאגו למצא לה מזור, שאם לא כן יגרשו כלם מן העיר לאלתר.

לכל היה ברור כי הכתבת הראשונה שאליה יש לפנות היא ביתה של הרבנית המילדת. שמינה את הבקשה והסכימה. היא נגשה אל המלאכה מתוך תפלה לבורא עולם, שיעזר לה להציל את תושבי העיר מן הסכנה המרחפת עליהם. ואכן, רגעים ספורים לאחר כניסת הרבנית לארמון, נשמעו מבעד לחלונותיו קריאות מזל טוב. אשת הסלטאן ילדה בן.

הסלטאן שלא ידע את נפשו מרב אשר בקש לגמול לרבנית על שהצילה את חיי אשתו ואת חיי בנו - הרף הנולד. לשאלתו מה תבקש בשכרה, היתה בפי הרבנית תשובה מפתיעה: "אנא אדוני הסלטאן, התר לי להכנס לי למערת המכפלה להתפלל על קברי האבות והאמהות."

על פי הוראות השלטון העותמני הכניסה למערת המכפלה היתה אסורה ליהודים באפן נחרץ. המסלמים שלטו במקום ודאגו להדיר את רגלי היהודים מקברות אבותיהם. אולם הסלטאן במצוקתו הסכים בלית ברירה להעניק לרבנית אשור חד פעמי.

כל ימיה השתוקקה אמו של הצדיק רבי צבי הירש מקאמינקא, מגדולי תלמידי הבעל שם טוב, לעלות לארץ ישראל, אלא שרצונה העז התעכב מלצאת אל הפעל, משום שנסיעה ארצה שפזו עלתה באותם ימים בדרמים מרבים, ולצדקת זו, שפרנסתה היתה דחוקה, לא היה מהיכן להשיג את הסכום הנדרש.

והיה היום. על דלתה של אותה צדקת נקש גוי עני הלבוש בכגדים בלים ונעול במגפים כבדים, ובפיו בקשה: הוא הגיע לעירה כדי לקבץ נדבות למחיתו, אלא שהשמש כמו יצאה היום מנורתיה, ועקב החם הבלתי נסבל אין הוא מסגל לצעד במגפיו הכבדים

מה תבקש בשכרה, היתה בפי הרבנית תשובה מפתיעה: "אנא אדוני הסלטאן, התר לי להכנס לי למערת המכפלה להתפלל על קברי האבות והאמהות."

והמחממים. מעדיף הוא להלך ברחובות יחף מלצעד במגפיו, על כן הוא מבקש לאחסן את מגפיו בינתיים בבית הרבנית עד שישוב. הרבנית הסכימה בחפץ לב, ההלך הניח את המגפים בכניסה לבית, ויצא לדרך יחף. כאשר עברו יום ויומים והגוי טרם בא לטל את מגפיו, החליטה הרבנית להניח את המגפים במקום שמור בירכתי הבית עד אשר יבואו בעליהם לקחתם.

חלפו ימי הקיץ ובאו ימי החורף, המגפים המיתמים כמעט ונשכחו מלב עד אשר אתא ובא חג הפסח. לקראת חג הפסח, תוך כדי נקוי הבית נתקלה הרבנית במגפים, היא נטלה אותם כדי להעבירם למקום אחר,

ברכות שאינן נענות באמן

אשה המברכת על מצוה שהזמן גרמא

אשה המברכת על קיום מצות עשה התלויה בזמן, אף שהיא פטורה ממצוה זו, רשאי השומע ברכתה לענות אחריה אמן, אולם אינו מחייב בדבר. ויש אומרים שהוכחה לענות אמן על ברכתה.

מקורות ובאורים:

ה'שלקו ערוך' והרמ"א (או"ח תקפט ו) נחלקו אם נשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא; לדעת הש"ת ערוך' אין לברך, ולדעת הרמ"א המנהג לברך. וכתב הפרי מגדים' (ארח חיים כזד א"א יד) שכיון שאף לדעת הרמ"א ברכה זו אינה חובה, אף ענית אמן אחריה היא רשות ולא חובה, וכן פסק המשנה ברורה' (קכד מז). ואולם בשו"ת 'בגן עולם' (או"ח סי' ה) ובשו"ת 'שבט הלוי' (ח"י סי' מה) כתבו שאף שאין הנשים חייבות לברך כשמצומות מצות עשה שהזמן גרמא, מפל מקום מאחר שמברכות בשם ומלכות, השומע ברכתן חייב לענות אמן (וראה עוד בשו"ת 'משנה הלכות' ח"ח סי' צ).

אמן אחר ברכת 'על מצות תפלין'

יש שכתבו שהנוהגים לברך על תפלין של ראש, ראוי שיברכוהו בלחש כדי שלא יתחייב השומע בעניית אמן אחריה. ואולם אם ברכוהו בקול יש לענות אמן אחריה. ויש שכתב שמפל מקום לא יענה בפיו אלא יהרהר אמן בלבו.

מקורות ובאורים:

ה'שלקו ערוך' והרמ"א (או"ח כה) נחלקו בענין ברכת התפלין: לדעת הש"ת ערוך' מברכים 'להניח תפלין' על תפלין של ראש ותפלין של

יד גם יחד, ואין מיחדים ברכה מיחדת לתפלין של ראש, ואלו לדעת הרמ"א מוסיפים לברך ברכה מיחדת על תפלין של ראש, ברכת 'על מצות תפלין'. ואולם הוסיף הרמ"א שאחר ברכה זו יאמר המברך 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', כדין האומר ברכה לבטלה (ראה או"ח רו ו). לפי שיטת לחשש לדעת הסוברים שאין לברך ברכה זו (מגן אברהם' סי' כה. וראה משנ"ב שם כא). לאור זאת הסתפק הפרי מגדים' (א"א שם י) האם השומע ברכה זו יענה אמן אחריה, שהרי היא ספק ברכה לבטלה, ועל ברכה לבטלה אסור לענות אמן (שו"ע או"ח רטו ד). מתוך כך חדש בשו"ת 'רמ"ץ' (סי' ו אות ו) שיש לברך ברכה זו בלחש, שלא ישמענה חברו ויבא לידי ספק עניית אמן, וסיים הרמ"א: "ושלא כדין מברכים כמה בני אדם ברכה זו בקול רם ונכון מאד להזהירם על זה", וכן פסק בקצור שלחן ערוך' (סי' י סע"ד ד), וכן מובא שנהגה החוזה מלפלין' (אהל הרבי' אור הנפלאות אות מב). אמןם בשו"ת 'האסף לך שלמה' (סי' נז) כתב שאין כל ספק שצריך לענות אמן על ברכת תפלין של ראש, ואין זה דומה למברך ברכה שאינה צריכה, שהמברך עשה שלא כהגון והעונה אמן אחריו נחשב כמחזיק ידי עוברי עברה. וכן מובא בשם האדמו"ר רבי אברהם מטשכנוב (סדור 'צלותא דאברהם' ח"א עמ' לא) ובשם בעל המנחת אלעזר' ממונקאטש ('דרכי חיים ושלום' אות מז). אף בספר 'זהר חי' (ויגש רה א) דחה בחריפות את הנוהגים לברך ברכת 'על מצות תפלין' בלחש, וכתב: "וראיית לאיזה חסדי דעת שאומרים ברכה זאת בלחש, שלא יענה אחריהם אמן והוא טפשות..."

אמןם כתבו הפוסקים שאף לדעת הסוברים שיש לברך ברכה זו בלחש, אם ברך אדם ברכה זו בקול על השומע לענות אמן אחריו (מסגרת השלחן' על קיצושו"ע שם; משנת התפלין' עמ' רמה בשם הגר"ש אלישיב). ואולם הי"פ החיים' (או"ח כה מ) כתב שהשומע ברכה זו לא יענה אמן בפיו אלא יהרהר בה בלבו.

הגאון הגדול רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א ראש ישיבת פוניבז'

מדברי מדרן ורבנן על עניית אמן

דודשי אמונים

אנו מכריזים שאין לנו דבר מלבד השם ברוך הוא -

אין עוד מלבדו! והרי זו תכלית בריאת כל האדם. כשאדם מכיר באמצעות עניית אמן מיהו המזכהו בברכה, ממילא מגיעות אליו כל הברכות.

פנוס 'בני אמונים' אב תשע"ו

חכמים אלו טמון רעיון עמוק; בנותנו שני צמידים הבהיר אליעזר לרבקה כי אברהם אבינו אמןם עשיר גדול, אף העשירות שלו אינה מתבטאת בכסף, אלא בדברים רוחניים, ועליה לדעת כי היא נכנסת אפוא לבית שאין בו דבר אחר מלבד קיום התורה והמצוות. אליעזר למד מאברהם אבינו שאין 'עולם הזה' וכל השפע והברכות שאזכה בהם האדם נועדו כדי לזכותו בעולם הבא!

זו תכלית כל האדם, וזהו גם ההסבר לסגלתה הגדולה של עניית אמן: כשאנו אומרים אמן

עניית אמן, מלבד היותה מצוה חשובה וחלק נכבד מעמוד התפלה, יש בענייתה סגולות רבות, והיא מננה על האדם מפל צר ומצוק. כדי להסביר את הכת הרב הטמון בה נקדים ונבאר פסוק מפרשת השבוע.

התורה מספרת (בראשית כד כב) שכשאליעזר פגש את רבקה על עין המים, נתן לה שני צמידים ששוקלים עשרה זהב. רש"י על אהר מביא את דברי חכמים (ב"ר ס ו) שמתנה זו נתנה לרבקה כנגד שני לוחות הברית שבהם כתובים עשרת הדברות. בדברי

אמן - למען יאריכוני ימיה

"ואברהם זקן בא בימים וה' ברח את אברהם מפל" (כד א)

דרשו בעלי התוספות: "זקן בא בימים" - סופי תבות 'אמן'. מכאן שכל העונה אמן יאריך ימים" (תוספות השלם).

המאמין חיב לענות אמן בכונה

בספרו 'כד הקמח' (ערך אמונה) מוסיף וכותב רבנו בחיי דברים נחרצים על חובתו של המאמין להקפיד על עניית אמן, ואלו דבריו: "צריך אדם להזהר בתפלה ובברכות שיענה אחריהם אמן, שהיא מלה נגזרת מלשון אמונה. וכל מי שעמדו אבותיו על הר סיני וקבלו התורה הנקראת אמונה, והוא מזרעו של אברהם אבינו שהוא ראש האמונה, דכתיב בו (בראשית טו): 'והאמן בה', חיב הוא לכוון לבו ומחשבתו בעניית אמן; לא שזכיר שליח צבור הברכות והוא פתח לא ישמע וכאלם לא יפתח פיו, או שירבה דברים עם חברו כאלו היה ברחובות קריה, כמנהג קצת מן בני עמנו המקלים בדבר".

אמן עדות על האמונה

על דברי הגמרא (שבת קיט ב): "מאי אמן? אמר רבי חנינא: א-ל מלך נאמן, מפרש רש"י (שם ד"ה א-ל): "כך מעיד על בוראו שהוא א-ל מלך נאמן". נמצא אם כן שבעניית אמן האדם מצהיר ומוסר עדות על אמונתו במציאות ה' ובמלכותו. וכך פתב רבי יעקב עמדון בספר 'סלם בית אל' (המדפס בראש סדור 'בית יעקב' דף ו ע"ב), שפגנת עניית אמן היא: "חותם וקיום הענין, להאמינו אמונה שלמה, אמונה אמן, שאמת הדבר כי ברוך הוא ברוך שמו וברוך טעמו כי עמו מקור חיים וברכות שמים, ונחתום בטבעת המלך..." אדם שמרגיש כך ממתין ומצפה לכל הזדמנות לענות אמן, שכן האמונה היא היסוד והבסיס לעבודת האדם בעולמו והיא תכלית הכל.

בזאת גם נבין את אשר כתב בספר המוסר הקדום 'דרך משה' (ליום יא) ש'אמן' היא ראשי תבות 'אני מוסר נפשי', שכל אחד מישראל מחיב למסור נפשו על עניית אמן; עניית אמן היא מיסודותיה של אמונת ישראל, ועל אמונה מחיב האדם למסור נפשו ('נוטרי אמן' ח"א עמ' לג).

לכבוד מערכת 'וכל מאמינים',

בעלון של חג הסוכות, במאמרו הנפלא והמנומק היטב, הרחיב הרב יעקב דב מרמורשטיין על הקשר שבין מצות הסכה למצות עניית אמן.

ישו כח על הדברים הנפלאים שהוסיפו תכן ועמק לשתי המצוות גם יחד. אנו זוכים להקפיד במשך כל ימות השנה על עניית אמן, אולם השנה בימי חג הסוכות, בבחינת 'כפלים לתשיעה' עוררוננו הדברים להקפיד ביותר שאת על עניית אמן.

ברצוני להוסיף בענין זה רעיון נפלא שעלה בדעתי ואולי יועיל לשנה הבעל"ט, כי בהיות שביום שמחת תורה נוהגים כלם לעלות לתורה, כאשר כל אחד מהעולים זוכה לברך על כך שתי ברכות - לפני הקריאה ולאחריה, יכול כל יהודי לצבור תשעים אמינים על ברכות, מבלי לעשות כל מאמץ מיוחד.

כבר הבאתם פעמים רבות את שיטת הרמ"ע מפאנו (שו"ת, סי' קט) שהביא ה'מגן אברהם' (או"ח ו ט) שחיב אדם לענות תשעים אמינים על ברכות מדי יום, מלבד האמינים שיש לענות על שמיעת הקדישים. חג שמחת תורה מתיחד בכך שאפשר בתוך סדר היום הרגיל לצבור בקלות תשעים אמינים על ברכות.

בהנהגה זו נמצאנו חותמים את ימי חגי תשרי הפותחים את השנה החדשה הבעל"ט בהקפדה על עניית אמן, ויתכן אולי שזו אחת הפגנות בפניהג האמור, ולא לחנם מסיימים אנו לאחרינו את ה'רשות לחתן בראשית' במלים: "אמן יענו אחריה הכל מהרה".

ברב כבוד והערקה
ובברכה שהכל יענו אחריכם אמן מהרה,
יהודה ליב גולדמן,
בית שמש.

נתן לשלח מכתבים לפקס
שמספרו 08-9746102
או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

צדיק באמונתו

ברכות ואמן במשנת בעל ההלולא

סמטה ברבע היהודי בגירוזנה שבספרד

רבנו יונה גירוזני כ"ח בחשוון ה"א כ"ד

החסיד רבנו יונה בר אברהם גירוזני, מגדולי הראשונים שפעלו בספרד, נולד בסביבות שנת ד' אלפים תתק"ע.

בצעירותו למד תורה מפי חכמי צרפת ופרובאנס. בצרפת השפע מדרך הלמוד של בעלי התוספות ומשיטתם המוסרית של 'חסיד' אשכנז. את עקר תורתו

קבל מפי רבי שלמה מן החר. עמד בקשר קרוב עם בן דודו ובן דורו - הרמב"ן, שאף הפך למחננו, כאשר רבי שלמה בן הרמב"ן נשא את בתו של רבנו יונה.

רבנו היה ידוע ביראתו ובחסידותו, ועל כן דבק בו הכנוי 'החסיד'. את עקר פרסומו קנה בחבריו הנודעים: 'שערי תשובה', 'עליות דרבנו יונה' על מסכת בבא בתרא ועוד. ואולם הוא אף הרביץ תורה והושיב ישיבות; תחלה בעיר גירוזנה ולאחר מכן בברצלונה.

בערב ימיו נעטר לתושבי העיר טולדו לקבץ מושבו בעירם, והקים שם ישיבה גדולה. רבנו נפטר בטולדו בכ"ח בחשוון ה"א כ"ד והובא בה למנוחת עולמים.

שכר כפול על עניית אמן

כך כותב רבנו יונה ב'אגרת התשובה' (אות ט) על אודות מעלת עניית אמן אחר חזרת הש"ץ:

"ובשעה ששליח צבור חוזר ומתפלל, חיב לענות אמן על כל ברכה וברכה. ויכוון לבו בכל ברכה וברכה כדי שיזדע על איזה ברכה הוא עונה אמן, ויש לו בזה שכר כפול, והרי זה כמו התפלל שני פעמים זו אחר זו. ואמרו רז"ל במדרש (ראה מדרש תהלים כז) אם התפללת ולא פגנת לבך וחזרת והתפללת, תהא מבשר שתפלתך נשמעת" ('אגרת התשובה' אות ט).

לענות אמן במתינות

יש להזהר לענות אמן במתינות ולא להגותה במהירות ובחטף, שכן מפרש רבנו (ברכות לה א מדה"ר) את דברי חכמים (ברכות מז א): "כל העונה אמן חטופה יתחטפו ימיו". "חטופה" הוא שחוטף המלה ואומר אותה במהירות.